

MOG

Memories of
the Occupation
in Greece

Νοέμβριος 2019

Επιστημονική διημερίδα με θέμα: *Μνήμη, μαρτυρία και η ψηφιακή προσέγγιση της ιστορίας: το Αρχείο «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα» στις 11 και 12 Οκτωβρίου στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Το Εργαστήριο Ιστορικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών) σε συνεργασία με το [Πρόγραμμα «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα»](#) του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου διοργάνωσαν επιστημονική διημερίδα στις 11 και 12 Οκτωβρίου 2019 (Κεντρικό κτήριο ΕΚΠΑ – Προπύλαια, Πανεπιστημίου 30), με θέμα: [Μνήμη, μαρτυρία και η ψηφιακή προσέγγιση της ιστορίας: το Αρχείο «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα»](#).

Στη διημερίδα παρουσιάστηκε [το οπτικοακουστικό Αρχείο «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα»](#), -η δημιουργία, η λειτουργία και η χρήση του-, και συζητήθηκαν μεθοδολογικά ερωτήματα και ερευνητικές προοπτικές που αφορούν την περίοδο της γερμανικής Κατοχής στην Ελλάδα και την κληρονομιά της. Σκοπός της διήμερης συνάντησης ήταν επίσης να διερευνηθούν ο ρόλος της χρήσης των ψηφιακών μέσων στις ανθρωπιστικές επιστήμες και οι σχέσεις της προφορικής ιστορίας με τις ψηφιακές τεχνολογίες.

Το συνέδριο κάλυψε ευρείες θεματικές και συμπεριέλαβε διαφορετικές επεξεργασίες, από ιστοριογραφικές ανασκοπήσεις έως διατριβές και μεταδιδακτορικές έρευνες σε εξέλιξη, και τη σύνδεσή τους με το Αρχείο μέσα από τη χρήση προφορικών μαρτυριών. Το υψηλό επίπεδο του συνόλου των ανακοινώσεων, η αθρόα προσέλευση και συμμετοχή ιστορικών και μη, καθώς και ενός ευρύτερου κοινού με ενδιαφέρον για τη σύγχρονη ιστορία ήταν ενδεικτικά της επιτυχίας του συνεδρίου. Η πληθώρα των θεματικών και των προσεγγίσεων προκάλεσε ζωηρές συζητήσεις και την έντονη συμμετοχή του κοινού, κάτι που εξ' αρχής αποτέλεσε στόχο της οργανωτικής επιτροπής καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας του συνεδρίου.

Την πρώτη ημέρα ήρθαν στο προσκήνιο νέες ή εκ νέου επεξεργασμένες ιστορικές και διεπιστημονικές θεωρήσεις μέσα από τη συμμετοχή των ιστορικών του προγράμματος. Ο Χάγκεν Φλάισερ στην εισαγωγική του ομιλία, αναφέρθηκε στα στερεότυπα που αναδύονται στην Ελλάδα και τη Γερμανία με αφετηρία την Κατοχή και την κρίση, καθώς και στους ιδιότυπους πολέμους της μνήμης στη γερμανική ιστοριογραφία με αφορμή το σύνθετο ζήτημα των βομβαρδισμών των γερμανικών πόλεων στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ο Νίκος Αποστολόπουλος τόνισε ότι είναι αναπόφευκτη, αλλά και επικίνδυνη, η καταφυγή στις επώδυνες μνήμες της Κατοχής, στην εύκολη και σαρωτική εξομίωση της συγχρονίας

MOG

Memories of
the Occupation
in Greece

με την επίμαχη δεκαετία του '40 και ανέλυσε τους λόγους για τους οποίους η ιστορία της κατεχόμενης Ελλάδας απουσιάζει από τη δημόσια μνήμη των Γερμανών.

Με αφορμή την ομιλία του, αναφέρθηκε στο ζήτημα των γερμανικών αποζημιώσεων που μέχρι σήμερα απασχολεί την ελληνική και τη γερμανική κοινή γνώμη. Το 2014 ο Γερμανός πρόεδρος Γιοακίμ Γκάουκ ήταν ο πρώτος υψηλόβαθμος Γερμανός που επισκέφτηκε τις μαρτυρικές Λιγκιάδες στην Ήπειρο.

Ο οικοδεσπότης πρόεδρος της Δημοκρατίας Κάρολος Παπούλιας του έθεσε τον επείγοντα χαρακτήρα του αιτήματος περί αποζημιώσεων για τις ναζιστικές θηριωδίες. Άλλοι πρόεδροι πριν από τον Γιοακίμ Γκάουκ είχαν επισκεφθεί και άλλα σημεία της Ελλάδας, όπου συντελέστηκαν γερμανικές θηριωδίες, αλλά κανείς αρχηγός κράτους δεν είχε βρει τόσο ξεκάθαρα λόγια απέναντι στους Έλληνες: «Το παρελθόν δεν εξαλείφεται με την αποσιώπηση, αλλά με τη δημόσια παραδοχή, με τη συγγνώμη», ανέφερε την παραμονή της επίσκεψής του. Με αφορμή αυτή την επίσκεψη, γεννήθηκαν οι πρωτοβουλίες του Ελληνογερμανικού Ταμείου Μέλλοντος.

Άλλο ουσιώδες ερώτημα του συνεδρίου ήταν το πώς η οικονομική κρίση αποτελεί τομή στη διαχείριση των ελληνο-γερμανικών σχέσεων και των στερεοτύπων που εκατέρωθεν αναδύονται, κυρίως μέσω των ΜΜΕ. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος αποτελεί αναμφίβολα το σημαντικότερο γεγονός του προηγούμενου αιώνα, καθώς καθόρισε τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων, οπλιτών και αμάχων, που συμμετείχαν σε αυτόν. Εμπειρίες οδυνηρές και

MOG

Memories of
the Occupation
in Greece

καθοριστικές, εμπειρίες που αποτυπώθηκαν με ενάργεια στη συνείδηση των ανθρώπων, αναμορφώνοντας τα όρια του κόσμου τους, συγκροτώντας νέες συμπεριφορές και στάσεις.

Την πρώτη ημέρα του συνεδρίου, οι ιστορικοί και οι συνεργάτες του προγράμματος μοιράστηκαν τα πορίσματα των αρχειακών και ιστοριογραφικών τους ερευνών που αναδεικνύουν το εύρος και τη δυναμική όσων ερευνητικών πεδίων θεμελιώθηκαν ή συνδιαμορφώθηκαν στη χώρα μας μέσα από την συμπόρευση της προφορικής ιστορίας και της έρευνας για τη δεκαετία του 1940 στην Ελλάδα. Συζητήθηκαν ζητήματα όπως η γερμανική παρουσία στην Ελλάδα στη διάρκεια της Κατοχής (Valentin Schneider), η καταναγκαστική εργασία των Ελλήνων στο Τρίτο Ράιχ και η σύνθετη σχέση μαρτυρίας και ιστορικής εμπειρίας (Ιάσοντας Χανδρινός, Γιώργος Κλαπάκης), η σημασία της συνέργειας μεταξύ σκηνοθέτη και ιστορικού στη διάρκεια της διεξαγωγής μιας συνέντευξης (Αντώνης Αντωνίου-Χρίστος Σολωμός), ζητήματα μνήμης, υλικού τραύματος και ταυτότητας στις μαρτυρίες των Ελλήνων Εβραίων και σε γυναίκες που επέζησαν από τα γερμανικά αντίποινα (Ερση Μαλαγιώργη, Άννα Μαρία Δρουμπούκη), καθώς και θέματα που άπτονται της δεοντολογίας και της καταγραφής των ψηφιακών πρωτοβουλιών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Αγιάτις Μπενάρδου).

Οι παρουσιάσεις ανέδειξαν επιπρόσθετα καινούργιες ερευνητικές βάσεις που με τη συνεργασία Ελλήνων και Γερμανών ιστορικών θα παρουσιάσουν υποερευνημένες όψεις της γερμανικής Κατοχής, όπως την καταγραφή των μονάδων του γερμανικού στρατού Κατοχής – εργασία που μέχρι σήμερα δεν είχε πραγματοποιηθεί-, καθώς και νέες έρευνες που πραγματοποιούνται σε γερμανικά πανεπιστήμια και αφορούν ζητήματα τα οποία στην

ελληνική ιστοριογραφία δεν έχουν μελετηθεί ή αποτελούν θέματα- ταμπού, όπως αυτό των ελεύθερων Ελλήνων εργατών στο Τρίτο Ράιχ, ζήτημα που αναδεικνύεται και μέσα από τις προφορικές μαρτυρίες του Αρχείου «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα».

Πέρα από τις ανακοινώσεις με περιεχόμενο που αφορά την ιστορική εμπειρία, την πρώτη ημέρα συζητήθηκαν τα σύνθετα προβλήματα και οι προκλήσεις που τέθηκαν με τη μετάφραση των προφορικών μαρτυριών στα γερμανικά (Doris Wille), καθώς και οι δυσκολίες της δημιουργίας μιας βάσης δεδομένων και μετα-δεδομένων με αφηγήσεις ζωής (Άννα Μαρία Δρουμπούκη- Damian Thönges).

Στο τέλος της ημέρας πραγματοποιήθηκε μια συζήτηση μεταξύ των ιστορικών του προγράμματος, με το συντονισμό του Νίκου Αποστολόπουλου, στη διάρκεια της οποίας οι συμμετέχοντες ανέλυσαν τις προκλήσεις που έθεσε η συμμετοχή τους και η ενεργή συμβολή τους σε ένα γερμανοελληνικό πρόγραμμα δημιουργίας ενός Αρχείου με προφορικές μαρτυρίες.

Τη δεύτερη ημέρα του συνεδρίου συζητήθηκαν και αναδείχθηκαν πολλαπλές θεματικές ενότητες. Στις εισαγωγικές τους ομιλίες, η Δήμητρα Λαμπροπούλου και ο Βαγγέλης Καραμανωλάκης αναφέρθηκαν στη ψηφιακή προσέγγιση της ιστορίας και διατύπωσαν κάποιους προβληματισμούς για την εξέλιξη του πεδίου και τις νέες προκλήσεις που τίθενται.

Σε τρία στρογγυλά τραπέζια τέθηκαν ζητήματα για τη μνήμη και την ιστοριογραφία για τη δεκαετία του 1940 (Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν, Βασίλης Δαλκαβούκης, Ποθητή Χαντζαρούλα), τα πλεονεκτήματα, τις προκλήσεις και τη δεοντολογία για την ίδια δεκαετία (Δέσποινα Βαλατσού, Κατερίνα Γαρδίκια, Ιουλία Πεντάζου, Ηλίας Στουραΐτης), καθώς και παραδείγματα από το πεδίο της μαρτυρίας, της μνήμης και της ιστορίας στη ψηφιακή εποχή (Χρήστος Βαρβαντάκης, Κωστής Καρπόζηλος, Μήτσος Μπιλάλης, Ηράκλειτος Σουγιουλτζόγλου). Οι ομιλητές ανέλυσαν τις προκλήσεις της νέας μορφής αρχείων του ψηφιακού κόσμου για την ιστοριογραφία και τους ίδιους τους ιστορικούς, τις προκλήσεις που θέτει η ψηφιακή έκρηξη και ραγδαία ανάπτυξη της προφορικής ιστορίας στη διαχείριση αρχείων προφορικών μαρτυριών, τα προβλήματα που τίθενται όσον αφορά τα νομικά ζητήματα και την αποθήκευση ψηφιακών αρχείων, την ψηφιοποίηση αναλογικών ηχητικών αρχείων καθώς και την παροχή πρόσβασης στο υλικό μέσω του Διαδικτύου. Αναδύθηκαν ερωτήματα σχετικά με την καταλογογράφηση και ευρετηρίαση των ψηφιακών τεκμηρίων και τον καλύτερο τρόπο διαχείρισής τους καθώς η ανάπτυξη της προφορικής ιστορίας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια και ο πολλαπλασιασμός των δημόσιων και ιδιωτικών συλλογών, ηχογραφημένων και βιντεοσκοπημένων αφηγήσεων ζωής, έθεσαν επί τάπητος το πρόβλημα της ορθής διαχείρισης αυτών των αρχείων, με πλήρη σεβασμό της ιδιαιτερότητας των προφορικών πηγών. Το κοινό συμπέρασμα των στρογγυλών τραπεζών της δεύτερης ημέρας ήταν ότι τα ψηφιακά μέσα φέρνουν νέες δυνατότητες στην ανάλυση, επεξεργασία και προβολή των προφορικών μαρτυριών. Με αφορμή την ύπαρξη των ομάδων προφορικής ιστορίας στη χώρα μας, όλοι οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η συγκυρία θεωρείται καθοριστική για την προφορική ιστορία, αλλά και γενικότερα για την έρευνα. Γι' αυτό το λόγο είναι σημαντικό να αναπτυχθούν τα εργαλεία έρευνας σε περιβάλλοντα ανοιχτής έρευνας. Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στο γεγονός ότι στην Ελλάδα η προφορική ιστορία είναι πλέον ένας διεπιστημονικός ζωντανός χώρος μελέτης της ιστορικής πραγματικότητας.

Αναλυτικό πρόγραμμα (με παρουσιάσεις των ομιλητών) και αποτίμηση της διημερίδας:

http://www.occupation-memories.org/downloads/Workshopprogramm-11-12_10_2019.pdf
http://www.occupation-memories.org/downloads/MOG-Synedrio-11-12_10_Ekthesi.pdf

Προτεινόμενα links:

Γενικοί σύνδεσμοι

<https://archive.occupation-memories.org/el>
<http://www.occupation-memories.org>
<https://www.cedis.fu-berlin.de/>
www.zwangsarbeit-archiv.de/en/bildung/lernen-mit-interviews/index.html

MOG

Memories of
the Occupation
in Greece

Παρουσίαση του Προγράμματος (ενδεικτικά)

Καθημερινή:

<https://www.kathimerini.gr/1015246/gallery/epikairothta/ellada/mnhmes-apo-thn-katoxh-sthn-ellada>

Χανιώτικα Νέα:

<http://www.haniotika-nea.gr/mnimes-katochis-diasozonte-meso-panepisimiakou-programmatos/>

Deutsche Welle:

<https://www.dw.com/el/ιστορίες-κατοχής-από-την-ελλάδα-στο-βερολίνο/a-43505502>

Πρώτο Θέμα:

<https://www.protothema.gr/greece/article/932086/mnimes-apo-tin-katohi-stin-ellada-psifiako-arheio-proforikon-marturion-sto-upourgeio-paideias/>

Για το συνέδριο:

<http://www.dyas-net.gr/?p=3141>

<https://left.gr/news/diimerida-11-kai-121019-paroysiasi-toy-arheioy-mnimes-apo-tin-katohi-stin-ellada>

Ιστοσελίδες για την Προφορική Ιστορία στην Ελλάδα:

Ένωση προφορικής ιστορίας

<http://www.epi.uth.gr/index.php?page=home>

Caravan Project

<http://www.caravanproject.org/>

Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης

<https://sites.google.com/site/opikdomai>

Memoro – Τράπεζα αναμνήσεων (σε διάφορες γλώσσες)

<http://www.memoro.org/>

Μνήμες και προφορική ιστορία στην εκπαίδευση – Blog της Όλγας Σεβαστίδου

<http://oralhistoryschool.blogspot.com/>

MOG

Memories of
the Occupation
in Greece

Η εμπειρία των Εβραίων της Ελλάδας

<http://gjst.ha.uth.gr/el/>

Ιστοσελίδες για την Προφορική Ιστορία στη Γερμανία:

Visual History Archive

<https://www.vha.fu-berlin.de/index.html>

ZWAR - Αρχείο Καταναγκαστικής Εργασίας

<https://www.zwangsarbeit-archiv.de/>

Zeugen der Shoah – εκπαιδευτικό υλικό με μαρτυρίες για τη Σοά

<https://www.zeugendershoah.de/>

Στοιχεία επικοινωνίας:

Freie Universität Berlin

University Library – Center for Digital Systems

Πρόγραμμα «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα»

Ihnestraße 24

14195 Berlin

Tel.: +49 (0)30 83861604

E-Mail: info@occupation-memories.org